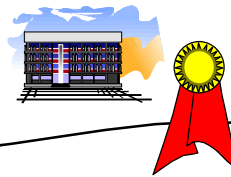

Соціальна
і гуманітарна
політика

Ростислав Валіхновський,

кандидат медичних наук,

заступник керівника Державного управління справами

Підходи щодо побудови гуманітарної парадигми забезпечення національної безпеки

Проведено огляд літератури, основних нормативно-правових актів із забезпечення національної безпеки в Україні. Обґрунтовано актуальність, необхідність та можливість удосконалення теорії національної безпеки на засадах гуманітарної парадигми цивілізаційного розвитку. Це наукове завдання в статті вирішується на основі комплексного аналізу результатів останніх досліджень і публікацій, присвячених характеристикам зовнішнього та внутрішнього середовища формування життєво важливих національних інтересів України та умов їх реалізації.

Ключові слова: національна безпека, система забезпечення національної безпеки, національні інтереси, гуманітарна парадигма, цивілізаційний розвиток, гуманітарна культура забезпечення безпеки.

The review of literature, basic normatively legal acts of providing of national security is conducted in Ukraine. Actuality, necessity and possibility of improvement the theory of national security, is grounded on the principles of humanitarian paradigm of civilization development. The author solved this scientific task on the basis of complex analysis of the results of recent investigations and publications devoted to the issues of the external and internal environment of important national interests forming in Ukraine, the conditions of their realization.

Key words: humanitarian paradigm, national safety system, national interests, civilization development, humanitarian culture of providing security.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Наявний стан теоретичних уявлень про безпеку (у світоглядно-філософському, соціальному, економічному, політичному та інших вимірах) помітно відстає від практичних потреб, зумовлених необхідністю забезпечення міжнародної та національної безпеки. Безумовно, це не дає змоги у загальному вигляді виявити та належним чином дослідити закономірності й особливості виникнення причинно-наслідкових зв'язків, з одного боку, між можливими джерелами небезпечних подій, явищ та процесів, а з другого - їх впливом на безпеку життєдіяльності від окремого індивіда до міжнародної спільноти в цілому. Тому

досить важко змодельовати та алгоритмізувати динаміку процесу їх розвитку і на цій основі забезпечити єдиний підхід щодо оцінки рівнів безпеки, науково обґрунтувати перелік заходів щодо запобігання, нейтралізації чи зниження рівня загроз міжнародній та національній безпеці, розробити відповідні технології їх запровадження в державне управління, зокрема стратегічного планування у сфері забезпечення національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми, свідчить, що сьогодні серед фахівців існує два принципових підходи до розуміння сутності поняття "національна безпека".

У межах першого підходу (так званого "реалістичного", фундатором якого вважається визнаний американський фахівець у галузі політичних наук Г.Моргентау [1]) під національною безпекою розуміється недоторканність (integrity) території та інститутів держави. Робиться особливий наголос на воєнну і політичну безпеку, які складають традиційне розуміння предмета національної безпеки. Саме таке розуміння домінувало у світовому безпековому дискурсі практично до кінця XX ст., тому було основним під час розробки доктринальних установок, які знайшли своє відображення у керівних документах з питань безпеки провідних країн світу, й, відповідно, визначало основу їх зовнішньої та внутрішньої політики.

Другий підхід - Human Security - розвивався у межах так званої ідеалістичної теорії міжнародних відносин. Він відзначався розглядом не лише воєнних і політичних, а й економічних, соціальних, гуманітарних, екологічних та інших проблем, необхідність розв'язання яких пов'язувалась із забезпеченням міжнародної та національної безпеки кожної країни. При цьому як взаємозв'язок зазначених проблем, так і взаємозв'язок міжнародної та національної безпеки є наріжним каменем вказаного підходу.

Прикладом реалізації такого підходу можна вважати доповідь Королівського інституту міжнародних відносин Chatham House, присвячену новим викликам безпеці Великої Британії. У ній акцентується увага на необхідності комплексного розв'язання проблем поширення епідемії СНІДу, атипової пневмонії, запобігання й подолання наслідків катастроф природного і техногенного характеру тощо [2].

Серед іноземних та вітчизняних фахівців є прихильники як першого, так и другого підходу. Водночас варто зазначити, що останній, на думку українських учених у сфері національної безпеки, зокрема В.П.Горбуліна, О.В.Литвиненка, Г.П.Ситника, став домінуючим в Україні після здобуття нею незалежності [3; 4], знайшов своє відображення у чинному законодавстві України з питань державної політики національної безпеки [5; 6].

У цілому ж результати проведеного аналізу дають змогу дійти висновку, що в період кінця XX - початку XXI ст. дослідження проблем безпеки характеризуються подальшою розробкою концептуальних та методологічних підходів, форм і способів розв'язання комплексної проблеми забезпе-

чення безпеки та механізмів їх імплементації в керівні документи, які визначають безпекову політику провідних країн.

Серед цих досліджень, зокрема, заслуговують на увагу роботи З.Бжезінського, І.Валлерстайна, Ш.Гарнетта, Т.Грема, Дж.Гудби, Г.Кіссінджера, Р.Легволда, С.Сестановича, Б.Слепцова, С.Телботта, Ф.Фукуями, С.Хантінгтона, О.Арбатова, Є.Бажанова, В.Горбуліна, І.Іванова, А.Качинського, Г.Копилова, В.Манілова, О.Прохожева, Г.Ситника, А.Возженнікова, Р.Яновського та інших учених.

При цьому значна частина досліджень була присвячена різним аспектам забезпечення безпеки міжнародної спільноти та окремих країн (геополітичним, економічним, соціальним, екологічним, військовим, інформаційним, гуманітарним, боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю тощо). Серед них, зокрема, дослідження: П.Тімохіна, Л.Шершньова, К.Гаджієва, В.Кулінченко, Г.Почепцова, В.Пугачова, А.Соловійова, В.Богдановича, М.Гарєєва, Є.Кожокіна, В.Косєвцова, С.Модєстова, С.Мосова, О.Власюка, С.Пірожкова, А.Позднякова, А.Семенченка, О.Суходолі, О.Белькова, Т.Дворкіна, В.Кременюка, В.Сліпченко, Л.Шебаршина та ін.

Аналіз праць згаданих та інших дослідників, які присвятили свої роботи розв'язанню комплексної проблеми забезпечення міжнародної та національної безпеки, дає змогу дійти висновку, що створена певна теоретична і емпірична база для вивчення процесів забезпечення безпеки соціальних систем різної природи. Проте ця база ще не є об'єднаною єдиною методологією, системою принципів і категорій, основними поняттями і смисловим полем.

Зокрема, актуальним завданням є розробка теоретико-методологічних засад державної політики національної безпеки України, які б ґрунтувалися на принципово новій моделі гуманітарної парадигми цивілізаційного розвитку. Мова йде про модель, яка має бути побудована у світлі сучасного соціального знання щодо причин, наслідків, взаємозв'язку та взаємообумовленості світоглядно-ціннісних, політичних, економічних, соціальних, техногенних, екологічних та інших криз і кризових явищ різного рівня, які, на думку переважної частини фахівців, експертів та аналітиків, мають тенденцію щодо загострення в сучасних умовах глобалізації.

Сьогодні для такої роботи склалися теоретичні основи в політології, соціології, економіці, філософії. І в цьому контексті на особливу увагу заслуговують, зокрема, роботи В.Абрамова, Е.Азроянца, Ф.Канака, О.Капто, В.Колєсова, В.Кувалдіна, В.Кузнєцова, В.Мандрагелі, О.Лановенко, В.Петровського, В.Смолянюка, В.Цимбурського та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виокремлення основних чинників, що зумовлюють формування нової моделі гуманітарної парадигми цивілізаційного розвитку; обґрунтування необхідності проведення досліджень у галузі теорії національної безпеки в світлі сучасного соціального знання: теорії компромісу, яку спробуємо представити у загальних рисах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальна основа підходів до розв'язання проблеми безпеки в конкретний історичний період неодноразово змінювалася, як, утім, не була універсальною для різних соціально-економічних і культурних утворень навіть в одному тимчасовому проміжку. Проте увага до цієї проблеми постійно тільки посилювалася, а початок ХХІ ст. характеризується зростанням кількості політичних, соціальних, економічних, техногенних та екологічних криз різного рівня. Зазначені кризи характеризуються складністю, що постійно зростає (у різних вимірах: економічному, культурологічному, політичному та ін.). Ця складність зумовлена поширенням технологічних, фінансових і політичних взаємозв'язків у соціально-економічних системах. Вони визначають нові комбінації параметрів ризиків, стають все більш важко передбачуваними, а їх масштаби мають тенденцію до зростання. Більше того, чимало чинників дають змогу стверджувати: кризи все більше перетворюються на процес, що самопідтримується, який нагадує "порочне коло" через невизначеність причин і неефективне управління ними. Різниця в типах загроз безпеці, їх джерелах і масштабах вимагає, відповідно, і різної організації системи протистояння їм.

Зокрема, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що ці невизначеності можна сформулювати у вигляді таких запитань [7; 8]:

- чи зможе глобалізація "підтягнути" відстаючі економіки і чи вдасться зменшити катастрофічний розрив між багатими та бідними країнами;
- чи не відбудеться "згорання" нових демократій під тиском різних обставин, таких, наприклад, як необхідність забезпечити контроль і стримування фінансово-економічних глобальних криз та врахування дедалі більшого впливу релігійних чинників на територіальну цілісність;
- якою мірою країни, де відбувається невпинне старіння корінного населення, зможуть пристосуватися до інтеграції у національне середовище мігрантів;
- чи кинуть інші країни більш відкритий виклик пануванню США і чи не призведе це до підриву міжнародної стабільності;
- як впливатиме на світову економіку політична нестабільність у країнах-виробниках та транзитерах енергоресурсів;
- збільшиться чи зменшиться кількість держав, які володіють ядерною зброєю, і яка ймовірність зростання доступності для терористів біологічної, хімічної та ядерної зброї;
- чи зможе світова спільнота адекватно підготуватися до катастрофічного погіршення навколишнього середовища?

Тому є всі підстави стверджувати, що якщо екологічні, соціальні, політичні, економічні, культурні та інші системи, які забезпечують безпеку світової спільноти, не будуть кардинально гармонізовані, то соціально-економічна нерівність стане головною причиною напруженості й безладдя, які можуть

охопити величезні за площею та народонаселенням країни та регіони. Водночас проблеми, породжені бідністю та низькою якістю державного управління, стануть підґрунтям для пікового зростання тероризму, організованої злочинності, вимушених і важкоконтрольованих масових міграцій населення, пандемій та інших загроз, які підривають глобальну стабільність, матеріальні й духовні основи розвитку земної цивілізації.

Крім того, досвід зародження, перебігу та врегулювання конфліктів (економічних, політичних, етнічних та інших) переконливо свідчить: в умовах глобалізації і розпаду світового порядку, що склався після Другої світової війни, відбулося різке зниження рівня керованості міжнародними процесами, наявні системи і механізми міжнародної безпеки виявилися вкрай неефективними, різко зросла регіональна і частково глобальна нестабільність. І якщо, так би мовити, міжнародне вимірювання національної безпеки і раніше ніким не ставилося під сумнів, то сьогодні будь-яка держава може відчувати себе у відносній безпеці лише в умовах формування принципово нового, справедливого світового порядку, що відповідає інтересам усіх країн світової спільноти.

Що ж до України, яка з об'єктивних причин зберігає спадкоємність не тільки своїх регіональних і глобальних інтересів, а й, відповідно, низки загроз щодо їх реалізації, то для неї у зв'язку із дуже суперечливим процесом глобалізації та названими невизначеностями стратегічного порядку, крім пошуку своєї національної ідентичності, вкрай важливим є визначення національної стратегії розвитку та вироблення оцінки щодо загальноцивілізаційного процесу. При цьому очевидними є чотири мотиваційно-рушійні сили та складові вказаного процесу, які вирішальним чином впливають на міжнародну та національну безпеку: демократизація, економізація, гуманітаризація та інформатизація.

Демократизація полягає у становленні в державі принципів демократії, принциповому повороті насамперед до інтересів і потреб населення. Відповідно вона пов'язана з визнанням верховенства конституції і законів, прийнятих від імені народу, дотримання прав і свобод людини та громадянина. Останніми роками набувають поширення ідеї пом'якшення ієрархічної структури держави, розвитку "сітьових" структур, тобто змістового наповнення відносин партнерства, кооперації, поліпшення культури взаємин і морально-психологічного клімату в країні. За цих умов громадяни перестають бути тільки об'єктами управління та простими скаржниками, а стають "клієнтами" державних органів, споживачами державних соціальних послуг.

Відповідно в державній політиці змінюється ієрархія основних суб'єктів національної безпеки. На перше місце за нормальних умов (тобто відсутності війни чи надзвичайного стану) об'єктивно виходить особа, на друге - суспільство, а на третє - держава, яка насамперед стає інструментом захисту інтересів особи і суспільства. При цьому очевидно, що в найближче

десятиріччя держави залишаться основною одиницею світового порядку. Це висуває підвищені вимоги до спроможності системи забезпечення національної безпеки щодо виявлення, запобігання та нейтралізації загроз у політичній, економічній та інших сферах життєдіяльності суспільства і держави. Але будь-яка країна, що претендує на скільки-небудь помітну роль у світі, сьогодні вимушена дотримуватися цієї ієрархії.

Економізація, яку умовно можна трактувати як процес формування єдиного (глобального) світового економічного простору, робить нежиттєздатними моделі національної безпеки, які засновані на ізоляціонізмі, й інтеграція в цей простір стає єдино можливим способом ефективного захисту національних інтересів. Тому відмова від інтеграції означає відмову від повноцінного розвитку, а розвиток стає ключовою передумовою забезпечення національної безпеки. Цей чинник визначає пріоритетність економічних механізмів забезпечення національної безпеки порівняно з політичними чинниками, оскільки саме економіка стає пріоритетом світового розвитку.

Гуманітаризація - це процес орієнтації змісту та спрямованості будь-яких видів людської діяльності з урахуванням досягнень гуманітарних наук (на, так би мовити, ціннісні виміри цієї діяльності). Очевидно, зазначена обставина неминуче змінює сутність суспільних відносин усередині країни і на міжнародній арені, які в такому разі розглядаються в контексті спроможності гарантувати захищеність цілей, ідеалів, цінностей і традицій, способу життя і культури людини, сім'ї, народу. Така захищеність забезпечує їх нормальну життєдіяльність, стійке функціонування, розвиток прав і обов'язків, основних свобод для всіх без винятку громадян, незважаючи на расу, стать, етнічну належність, мову і релігію.

Інформатизація є наслідком упровадження сучасних інформаційних технологій, які формують єдиний світовий інформаційний простір. Унаслідок цього відбувається інтенсивне утворення глобального мережевого суспільства, яке відкриває громадянам охоплених нею країн доступ до матеріальних і духовних благ, примножує інтелектуальний та інші ресурси. Звичайно, це сприяє стійкому розвитку, досягненню благополуччя і безпеки особи та суспільства. Водночас варто зазначити, що інформаційні технології не є абсолютним благом: з одного боку, вони створюють нові можливості для контролю і маніпуляції масовою свідомістю у внутрішній політиці та нові ефективні засоби міждержавного протистояння, а відповідно - і нові загрози національній безпеці, а з другого - указані технології вже сьогодні призводять до створення віртуальних груп суспільства та його елітарних верств, які зосереджують увагу на задоволенні власних корпоративних інтересів, а не на розв'язанні загальнонаціональних проблем забезпечення безпеки. Це не тільки роз'єднує суспільство, а й знижує здатність держав щодо ефективного управління у сфері національної безпеки.

Варто підкреслити, що зазначені процеси є взаємозалежними, взаємообумовленими і їх розгортання у часі та просторі часто буває досить суперечливим. Тому розробка політики національної безпеки України в XXI ст. - це інтелектуальний виклик для політиків, державних службовців, дипломатів, учених, військових експертів, усіх фахівців, діяльність яких пов'язана із забезпеченням безпеки.

В основоположних вітчизняних нормативних документах з питань забезпечення національної безпеки, як правило, є розділи, в яких визначаються основні напрями політики національної безпеки, які, у свою чергу, задають концептуальні рамки визначення пріоритетів внутрішньої і зовнішньої політики держави [5; 6]. Це підкреслює один із найважливіших методологічних принципів - принцип нерозривної єдності внутрішньої і зовнішньої політики держави. Пріоритетом внутрішньої політики, згідно з визначенням безпеки, що міститься в цих документах, є стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави. Головним же джерелом загроз і викликів національної безпеки часто стає саме внутрішня обстановка, яка створює серйозні проблеми і посилює зовнішні негативні чинники, утрудняє протидію їм. Але водночас, як було зазначено вище, в останнє десятиріччя особливо помітними є й структурна криза систем міжнародної безпеки, органічна неадекватність цих систем новим викликам і загрозам XXI ст.

Тому з огляду на сказане принципово важливо в процесі реформування вказаних систем на перше місце поставити наявність загроз, ризиків і викликів для цілей, ідеалів і цінностей людини, її інтересів. При цьому гуманітарний аспект безпеки включає такі складові, як: задоволеність життям; законність; довіра; співпраця; орієнтація на діалог між людьми, народами, культурами і цивілізаціями; показник розвитку людського потенціалу; стан середовища (природного, соціокультурного, макроекономічного, політичного). Все це робить ще актуальнішим переосмислення методологічних і концептуальних основ безпеки, диктує необхідність переоцінки ресурсів і механізмів її забезпечення, виявлення і артикуляції національних інтересів, чіткої розстановки пріоритетів внутрішньої і зовнішньої політики, а структура теоретико-методологічних засад оновленої державної політики національної безпеки може бути представлена з урахуванням таких взаємопов'язаних аспектів:

- забезпечення єдності теорій гуманітарної, природної і техногенної безпеки;
- врахування взаємозв'язку особистої, суспільної, державної, національної, регіональної та глобальної безпеки;
- відображення взаємозалежності різних складових міжнародної та національної безпеки (духовної, економічної, соціальної, політичної екологічної та ін.).

З огляду на це дослідження гуманітарної складової теоретико-методологічних засад державної політики національної безпеки передбачає, перш за все, вирішення наступних наукових завдань:

- виявити і систематизувати основні внутрішні та зовнішні чинники, що зумовлюють формування нової моделі гуманітарної парадигми цивілізаційного розвитку;

- визначити основні рівні гуманітарної культури забезпечення безпеки (людина, соціальна група, суспільство, держава, міжнародна спільнота) та виявити головні виклики та загрози безпечному розвитку на кожному з цих рівнів;

- з'ясувати загальні закономірності та розробити моделі формування гуманітарної культури забезпечення безпеки на різних рівнях (людина, соціальна група, суспільство, держава, міжнародна спільнота);

- визначити специфічні форми прояву (типи культур) для різних моделей формування гуманітарної культури забезпечення безпеки на різних рівнях (людина, соціальна група, суспільство, держава, міжнародна спільнота);

- побудувати систему блоків гуманітарної культури забезпечення національної безпеки на сучасному етапі державотворення;

- з'ясувати основні виклики та загрози національній безпеці, зумовлені соціальним середовищем, свідомістю і типом загальної ментальності українців, характером ціннісних орієнтацій, та здійснити системний аналіз соціодинаміки зазначених викликів і загроз у різних соціальних середовищах;

- встановити взаємозв'язок і взаємообумовленість емоційно-оцінних, когнітивно-настановних і вербально-поведінкових сторін суб'єктів забезпечення національної безпеки в умовах нової моделі гуманітарної парадигми цивілізаційного розвитку;

- класифікувати основні форми прояву гуманітарної культури забезпечення національної безпеки, дати їх типологію та оцінити ступінь поширеності основних видів (субкультури) в різних соціальних середовищах (соціальна група, суспільство, держава, міжнародна спільнота).

Очевидно, межі наукової статті не дозволяють приділити належну увагу детальному розгляду вказаних завдань. Це мета окремого фундаментального дослідження. Водночас варто акцентувати увагу на деяких ключових "теоретичних конструктах" дослідження гуманітарної складової теоретико-методологічних засад державної політики національної безпеки.

По-перше, глибокі технологічні, структурні й інституційні перетворення в процесі формування нової економіки і постіндустріального суспільства супроводжуються зміною рушійних сил соціального розвитку. Його ключовим ресурсом стає нематеріальний капітал, що додає економіці інноваційного і інтенсивного характеру, структурного динамізму і високої якості. І в цьому нематеріальному накопиченні значущим є людський потенціал - запас знань і навичок, інтелекту і творчих здібностей, ініціатива, свобода

творчості тощо, а домінування нематеріального чинника відображає принципово нові методологічні і теоретичні проблеми для науки. І, насамперед, це питання гуманітарної парадигми ХХІ ст., в рамках якої може бути здійснене демографічне "оздоровлення" держави, тобто збереження і збільшення чисельності населення України, кардинальне підвищення цінності життя людини.

У такій ситуації якісно і сутнісно нові процеси в духовній сфері, сфері інтелектуальних інновацій, прикордонних сферах між гуманітарним і негуманітарним, безумовно, виявили потребу в принципово новому інтелектуальному апараті.

По-друге, принципово важливим є сам процес виробництва нових "сенси́в". Доцільно ввести в науковий обіг теорії національної безпеки гуманітарні "конструкти", "концепти" та "парадигми", які можуть відобразити важливі властивості інтелектуальних практик. Варто погодитися з В.Кузнецовим, який стверджує, що "можливо, настає час для "гуманітарних нанотехнологій", які працюють у сферах слабких взаємодій" [9, с. 6]. У цьому разі поняття "сенси" може бути визначене як спосіб віддзеркалення взаємодій, що функціонують між суб'єктом і тим об'єктом, на який спрямовані дії суб'єкта з орієнтацією на результат і на мету, які є значущими та важливими.

Основні вимоги щодо "теоретичних конструктів" - несуперечність, підтверджувальність і ефективність - сформулював В.Канке [10, с. 9-12].

Концепт може бути визначений як поняття, але поняття, розширене в результаті всієї сучасної наукової ситуації. Цю тезу сформулював фахівець з мовознавства Ю.Степанов, на думку якого під концептом розуміється явище культури, споріднене "поняттю" в логіці, психології і філософії, історично - "ідеям" Платона. Здійснення концепту - це, насамперед, його ім'я, але часто просто фраза, цілий вислів, побутовий, музичний або живописний, картина або навіть щось несловесне, "недискретне" [11, с. 4]. При цьому він зазначає, що поняття "концепт" включає не тільки логічні ознаки, а й компоненти наукових, психологічних, емоційних і побутових явищ і ситуацій" [11, с. 20].

По-третє, найважливіша нова ідея гуманітарної парадигми національної безпеки, яка лежить в основі теорії інноваційної культури розвитку, - це конструкт "світ і безпека". Саме в рамках запропонованого підходу має бути всебічно досліджене нове розуміння сенси́в справедливості й довіри в ХХІ ст. як головного сутнісного змісту культури розвитку і безпеки, як майбутньої основи міжнародних та міждержавних відносин, які б унеможливили виникнення антагоністичних конфліктів.

Розуміння необхідності розрізнення справедливості, що склалося у філософії, через несправедливість упродовж багатьох сторіч може бути інтерпретоване по-іншому. Для досягнення вищої справедливості необхідно терпимо ставитися до ситуацій (практик) і конструктів: несправедливість, неправда, нечесність, недовір'я, небезпека, помилка, незаконність, нерівність, несвобода.

Таким чином, у попередньому вигляді можна позначити таку структуру наукового дискурсу з проблем теорії і методології культури безпеки:

- конструкти: культура розвитку; мир і безпека; справедливий світоустрій; глобальна структурна гуманітарна революція; єдина гуманітарна парадигма (на основі цивілізаційного підходу); філософія глобальної безпеки; глобальна і національна мета України: гідне і безпечне життя кожної людини, кожного народу по справедливості, по правді;

- концепти: культура безпеки; високі гуманітарні технології; безпека людини; безпека сім'ї; безпека народу; сфера безпеки; культура розвитку; теорія безпеки; методологія безпеки;

- сенси: справедливий світоустрій; гуманітарні взаємодії; випереджальний компроміс; сильна й відповідальна система забезпечення національної безпеки України; духовна безпека; захист національних цінностей, ідеалів, цінностей, інтересів, нематеріальний об'єкт безпеки, довіра, згода; компроміс.

Саме відповідно до такої структури наукового дискурсу з проблем теорії і методології культури безпеки і на основі результатів вирішення вищезазначених завдань мають бути переосмислені засади формування та реалізації безпекової політики на національному й глобальному рівнях.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок.

1. Сьогодні Україна потребує фундаментальної і працюючої теорії забезпечення безпеки окремих громадян, народу, суспільства та держави в цілому. Найбільш оптимальний і ефективний шлях до загального миру і безпеки, до діалогу між цивілізаціями, народами і людьми лежить через вивчення і освоєння культури безпеки. Вона як ключова категорія нової гуманітарної парадигми ХХІ ст. може бути розглянута на основі аналізу викликів, загроз, ризиків і небезпек щодо національної мети, соціального ідеалу, основних цінностей і життєво важливих інтересів суспільства.

2. Спираючись на поняття "культура безпеки", можна висунути припущення про те, що в ХХІ ст. гуманітарні складові матимуть все більшу питому вагу в системах забезпечення безпеки від окремої людини до міжнародної спільноти в цілому. Тим самим при об'єднанні зусиль влади, суспільства і учених всіх напрямів може бути створена нова філософія життя, орієнтована на гідне розуміння життєвих цінностей. Становлення і динаміка культури безпеки змістовно розкриваються у взаємодії безпеки і середовища безпеки через соціальні механізми адаптації до внутрішніх і зовнішніх змін, що відбуваються. Нова інституціоналізація системи принципів, що склалася, функцій і сенсів безпеки ХХІ ст. виявила можливість і необхідність формування гуманітарної парадигми забезпечення міжнародної та національної безпеки. Способом, механізмом з'єднання процесів інституціоналізації і мережелізації стає новий гуманітарний синтез. Його каталізатором виступає новий клас технологій - високі гуманітарні технології.

3. Розуміння української сучасності як протистояння тоталітарної і демократичної парадигм не вичерпує драматизму ситуації, а веде до утвердження більш глибокої та прогресивної гуманітарної парадигми із властивими їй пріоритетною цінністю людини, встановлення довіри між владою і громадськістю. Значущість дослідження полягає у збагаченні теоретичних підходів до аналізу проблем національної безпеки, у виявленні факту домінування гуманітарної парадигми вирішення завдань подолання політичних і соціально-економічних складових виникнення й розвитку криз у сучасному світі і забезпечення національної безпеки.

Виходячи із викладеного *перспективами подальших наукових розвідок* щодо розробки теоретико-методологічних засад державної політики національної безпеки України, які б ґрунтувалися на моделі гуманітарної парадигми цивілізаційного розвитку, передусім має стати вивчення інтегрованої безпеки сучасного суспільства в контексті ускладнення соціальних систем та проблем забезпечення національної безпеки у світлі сучасного соціального знання: теорії компромісу (соціально-філософські проблеми потреб, можливостей і необхідності в безпеці, благополуччі, гідності для всіх).

Список використаних джерел

1. *Hans Morgenthau. Politics Among Nations. - 6th edition / Hans Morgenthau, Kenneth Thompson. - New York : McGraw-Hill, 1985.*
2. *Human Security and Resilience. Briefing Paper, Chatham House and the Economic & Social Research Council. - February 2006.*
3. *Горбулін В. П. Національна безпека: український вимір / В. П. Горбулін, О. В. Литвиненко. - К. : ПП "Інтертехнологія", 2008. - 104 с.*
4. *Ситник Г. П. Національна безпека України: теорія і практика : монографія / Г. П. Ситник, В. М. Олуйко, М. П. Вавринчук ; за заг. ред. Г. П. Ситника. - Хмельницький ; К. : Кондор, 2007. - 616 с.*
5. *Закон України про основи національної безпеки України. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>*
6. *Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 12 лют. 2006 р. № 105/2006. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>*
7. *Россия и мир в 2020 году : докл. Нац. разведыват. совета США "Контурсы мирового будущего". - М. : Европа, 2005. - 222 с.*
8. *Ситник Г. Актуальні напрями підвищення ефективності системи забезпечення національної безпеки України в сучасних умовах державотворення / Г. Ситник // Вісн. НАДУ. - 2009. - № 1. - С. 42-52.*
9. *Кузнецов В. Н. Необходимость и возможность формирования теории культуры глобального развития в XXI веке / В. Н. Кузнецов // Безопасность Евразии. - 2009. - № 3. - С. 3-36.*
10. *Канке В. А. Этика ответственности. Теория морали будущего / В. А. Канке. - М. : Логос, 2003. - 352 с.*
11. *Степанов Ю. С. Концепты: Тонкая пленка цивилизации / Ю. С. Степанов. - М. : Языки славян. культур, 2007. - 248 с.*